

Journal Website

Article history:

Received 01 May 2025

Revised 27 October 2025

Accepted 05 November 2025

Initial Published 16 November 2025

Final Publication 09 April 2026

Journal of Psychological Dynamics in Mood Disorders

Volume 5, Issue 1, pp 1-19

E-ISSN: 2981-1759

Intergenerational Transfer of Early Maladaptive Mother–Daughter Schemas: The Mediating Role of Temperament and Perceived Parenting Experiences

Mohaddesch. Zaef¹, Shahrbanoo. Aali^{1*}, Zahra. Tabibi¹

¹ Department of Psychology, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

* Corresponding author email address: aali@um.ac.ir

Article Info

Article type:

Original Research

How to cite this article:

Zaef, M., Aali, S., & Tabibi, Z. (2026). Intergenerational Transfer of Early Maladaptive Mother–Daughter Schemas: The Mediating Role of Temperament and Perceived Parenting Experiences. *Journal of Psychological Dynamics in Mood Disorders*, 5(1), 1-19.

© 2026 the authors. Published by Maher Talent and Intelligence Testing Institute, Tehran, Iran. This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

ABSTRACT

Objective: This study aimed to develop a structural model of the intergenerational transmission of early maladaptive schemas from mothers to daughters, mediated by temperament and perceived parenting experiences.

Methodology: The study employed a descriptive–correlational design using structural equation modeling. The statistical population included female students at Ferdowsi University of Mashhad and their mothers. A total of 218 participants were selected through convenience sampling. Data were collected using the Young Schema Questionnaire (YSQ), the Temperament and Character Inventory (TCI), and the Young Parenting Inventory (YPI). After excluding incomplete responses, 200 valid datasets were analyzed using SPSS and AMOS software.

Findings: Results indicated a satisfactory model fit after excluding the temperament variable. Mothers' maladaptive schemas were significantly related to daughters' maladaptive schemas both directly and indirectly through perceived parenting styles ($\beta=0.291$, $P<0.001$). The final structural model showed acceptable fit indices ($\chi^2/df=2.14$, $RMSEA=0.07$, $CFI=0.93$, $GFI=0.93$).

Conclusion: The findings suggest that daughters' perceived parenting experiences mediate the transmission of maladaptive schemas from mothers to daughters. These results underscore the importance of parenting perceptions in intergenerational schema continuity and provide a conceptual basis for designing effective parenting interventions to prevent maladaptive schema formation.

Keywords: *Intergenerational relations, Early maladaptive schemas, Temperament, Parenting, Structural equation modeling*

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Early maladaptive schemas (EMSs) are defined as enduring cognitive–emotional patterns that originate during childhood when fundamental emotional needs are not adequately met ([Wright et al., 2009](#)). These schemas form the basis of how individuals perceive themselves, others, and the world, and they often lead to emotional distress and dysfunctional behavior in adulthood. According to schema theory, experiences with primary caregivers play a central role in the formation of these schemas. When a caregiver fails to provide security, acceptance, and autonomy, the child may develop distorted beliefs such as defectiveness, abandonment, or mistrust ([Ghiasi et al., 2011](#); [Saritas Atalar & Gencoz, 2015](#)).

A growing body of research indicates that these maladaptive schemas can be transmitted across generations through complex emotional and behavioral mechanisms ([Sundag et al., 2018](#)). The concept of intergenerational schema transmission suggests that the cognitive and emotional patterns of parents—especially mothers—can influence how their children perceive and interpret their own experiences ([Zonnevijlle & Hildebrand, 2018](#)). This process occurs not only through direct imitation or modeling but also through more subtle emotional mechanisms, such as attachment dynamics, parenting practices, and the child’s subjective interpretation of parental behavior ([Boehnke, 2015](#); [Gibson & Francis, 2019](#)).

Empirical studies have supported this phenomenon. For example, Gibson and Francis demonstrated a significant correlation between mothers’ and daughters’ maladaptive schemas, mediated by the daughters’ perceptions of parenting experiences ([Gibson & Francis, 2019](#)). Similarly, Sundag et al. found that parents with strong maladaptive schemas are more likely to engage in negative parenting behaviors—such as overcontrol or emotional unavailability—that facilitate schema replication in their children ([Sundag et al., 2018](#)). The perception of parenting, therefore, becomes a pivotal factor: it is not merely the objective parental behavior that shapes a child’s schemas, but rather how the child interprets that behavior within their cognitive and emotional framework ([Saritas Atalar & Gencoz, 2015](#)).

In addition to parenting, temperament has been recognized as another variable associated with schema development. Cloninger’s biopsychological model defines temperament as a biologically based dimension of personality encompassing novelty seeking, harm avoidance, reward dependence, and persistence ([Yang et al., 2015](#)). Temperament influences how individuals process emotions, respond to stress, and interact with caregivers during development. Studies have shown that children with highly reactive temperaments may be more sensitive to negative parenting, thus becoming more vulnerable to the formation of maladaptive schemas ([Mącik, 2021](#)). Conversely, a stable and resilient temperament may buffer the effects of dysfunctional parenting on schema formation.

However, despite the established importance of both temperament and parenting, few studies have simultaneously examined their roles in the intergenerational transmission of EMSs. Prior research has also indicated that early childhood adversities in mothers, such as neglect or abuse, are associated with negative parenting practices and subsequent schema formation in offspring ([Lotto et al., 2023](#); [Zeynel & Uzer, 2020](#)). Lotto et al. emphasized that mothers who experienced adversity during their own upbringing often reproduce similar emotional environments with their children, perpetuating maladaptive cognitive–emotional patterns across generations. These findings align with the systematic review by Sójta and Strzelecki, which concluded that maladaptive schemas are likely to pass generationally through learned parenting behaviors and internalized emotional representations ([Sójta & Strzelecki, 2023](#)).

Moreover, research by Costa et al. revealed that EMSs, in conjunction with temperament traits such as harm avoidance, explain a considerable proportion of variance in psychiatric symptoms among adults (Costa et al., 2020). These results suggest that schema-related vulnerability may be reinforced through both environmental and temperamental pathways. In Iranian studies, similar findings have been reported. For instance, Chaharrahi et al. identified parenting style and attachment as significant mediators in predicting maladaptive schemas (Chaharrahi et al., 2022), while Faramarzi Rad et al. found that EMSs predict alexithymia through reduced emotional self-disclosure (Faramarzi Rad et al., 2023). These studies collectively point to the centrality of family and emotional processing in schema formation and transmission.

Despite the progress in this field, a research gap remains regarding how these factors interact in the mother–daughter relationship—a unique dyad in which emotional modeling and gender identification are highly salient. While mothers’ schemas are known to influence daughters’ emotional development, the exact mechanisms of this influence—particularly the mediating roles of perceived parenting and temperament—are not fully understood (Maçik et al., 2016; Sundag et al., 2018). Understanding this process is crucial for developing effective preventive interventions and for designing therapeutic programs that target family-level schema patterns (Amini & Neshatdoost, 2023).

Therefore, the present study aimed to develop and test a structural model of the intergenerational transmission of early maladaptive schemas from mothers to daughters, with the mediating roles of perceived parenting experiences and temperament.

Methods and Materials

This study employed a descriptive–correlational design based on structural equation modeling. The statistical population included female university students at Ferdowsi University of Mashhad and their mothers during the 2018–2019 academic year. A total of 218 participants were selected using convenience sampling, and after excluding incomplete or invalid questionnaires, data from 200 participants were analyzed.

Data were collected using three validated instruments: (1) the Young Schema Questionnaire (YSQ) to assess early maladaptive schemas, (2) the Temperament and Character Inventory (TCI) by Cloninger to measure temperament dimensions, and (3) the Young Parenting Inventory (YPI) to evaluate perceived parenting experiences. Data were analyzed using descriptive statistics, correlation analysis, and path analysis through SPSS and AMOS software. Model fit was assessed using standard indices such as CFI, GFI, RMSEA, and χ^2/df .

Findings

Descriptive results indicated that the mean scores for mothers’ and daughters’ EMSs were 2.77 (SD = 0.65) and 2.59 (SD = 0.66), respectively. Among the subdomains of perceived parenting, “impaired autonomy and performance” (M = 2.86, SD = 0.73) and “over-vigilance and inhibition” (M = 2.89, SD = 0.80) were the most prominent.

Correlation analysis revealed a strong and significant relationship between mothers’ and daughters’ EMSs ($r = 0.54$, $p < 0.001$). Additionally, perceived parenting styles were significantly correlated with both maternal and filial schemas, suggesting an interconnected emotional–cognitive framework within family systems.

Structural equation modeling demonstrated that the initial model did not achieve a satisfactory fit when temperament was included as a mediator. After excluding temperament, the model showed good fit

indices ($\chi^2/df = 2.14$, CFI = 0.93, GFI = 0.93, RMSEA = 0.07). In the final model, mothers' EMSs had both direct and indirect effects on daughters' EMSs through perceived parenting. The indirect effect of perceived parenting as a mediator was significant ($\beta = 0.291$, $p < 0.001$), and the direct effect of mothers' EMSs on daughters' schemas remained significant ($\beta = 0.306$, $p < 0.001$).

Thus, daughters' perceptions of their mothers' parenting behaviors served as a significant mediating factor in the intergenerational transmission of maladaptive schemas, while temperament did not play a mediating role in this relationship.

Discussion and Conclusion

The results of this study provide strong empirical support for the hypothesis that perceived parenting experiences mediate the relationship between mothers' and daughters' early maladaptive schemas. This finding emphasizes the role of subjective interpretation in the continuity of dysfunctional cognitive–emotional patterns across generations. While prior studies have demonstrated that maladaptive schemas are correlated between parents and children, the present research clarifies the mechanism by which these schemas are transmitted—namely, through how children internalize and interpret parental behaviors.

The exclusion of temperament as a mediator suggests that biologically based personality traits, although influential in emotional processing, may not directly account for the intergenerational transmission of schemas. Instead, parenting practices and the child's emotional meaning-making process appear to be more powerful determinants of schema development. This aligns with theoretical assumptions that schemas are primarily formed through attachment relationships and cognitive appraisals rather than innate traits.

The current findings are consistent with prior research indicating that mothers' emotional unavailability, inconsistency, or overcontrol are significant predictors of children's maladaptive schema formation. These results also complement the evidence that negative childhood experiences of mothers can perpetuate dysfunctional parenting behaviors in adulthood, establishing a cyclical pattern of cognitive vulnerability. As suggested by prior cross-cultural and clinical studies, the mother–daughter relationship is particularly susceptible to this cycle due to heightened emotional identification and modeling tendencies within same-gender dyads.

By demonstrating that perceived parenting mediates the intergenerational link between mothers' and daughters' EMSs, the study underscores the importance of addressing parenting perceptions in schema-focused interventions. Schema therapy programs may benefit from integrating modules that help parents recognize and correct maladaptive cognitive themes inherited from their own upbringing. Additionally, prevention efforts should emphasize enhancing parental emotional awareness, responsiveness, and flexibility to disrupt the cycle of schema transmission.

Theoretically, the findings contribute to schema therapy and developmental psychopathology by confirming that maladaptive schemas are sustained through reciprocal interactions between cognition, emotion, and family environment. They support the notion that cognitive vulnerability is not solely an individual attribute but also a relational construct embedded within the family's emotional system. Clinically, the results highlight that modifying parental schemas and restructuring parenting interpretations in children may serve as dual therapeutic targets to prevent schema perpetuation.

In conclusion, this study demonstrates that the intergenerational transfer of early maladaptive schemas from mothers to daughters occurs largely through perceived parenting experiences rather than

temperament. Daughters' cognitive interpretations of their mothers' behaviors are central to how maladaptive schemas are internalized and transmitted. These findings provide a conceptual foundation for designing family-based schema interventions aimed at promoting healthier emotional development and interrupting the continuity of maladaptive cognitive–emotional patterns across generations.

انتقال بین‌نسلی طرحواره‌های ناسازگار اولیه مادر-دختر: نقش میانجی خلق‌وخو و تجارب فرزندپروری ادراک‌شده

محدثه ضعیف^۱، شهربانو عالی^{۱*}، زهرا طبیبی^۱

۱. گروه روان‌شناسی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

*ایمیل نویسنده مسئول: aali@um.ac.ir

چکیده

اطلاعات مقاله

نوع مقاله

پژوهشی اصیل

نحوه استناد به این مقاله:

ضعیف، محدثه، عالی، شهربانو، طبیبی، زهرا. (۱۴۰۵). انتقال بین‌نسلی طرحواره‌های ناسازگار اولیه مادر-دختر: نقش میانجی خلق‌وخو و تجارب فرزندپروری ادراک‌شده. *پویایی‌های روانشناختی در اختلال‌های خلقی*. ۵(۱)، ۱-۱۹.

© ۱۴۰۵ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است. انتشار این مقاله به‌صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی (CC BY-NC 4.0) صورت گرفته است.

هدف: هدف این پژوهش تدوین مدلی ساختاری برای بررسی انتقال بین‌نسلی طرحواره‌های ناسازگار اولیه از مادر به دختر با نقش میانجی خلق‌وخو و تجارب فرزندپروری ادراک‌شده بود. **روش‌شناسی:** پژوهش حاضر از نوع توصیفی-همبستگی و مبتنی بر مدل‌یابی معادلات ساختاری بود. جامعه آماری شامل کلیه دانشجویان دختر دانشگاه فردوسی مشهد و مادرانشان بود که ۲۱۸ نفر از آن‌ها با روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. ابزارهای پژوهش شامل پرسشنامه طرحواره‌های ناسازگار اولیه یانگ (YSQ)، پرسشنامه خلق‌وخو و منش کلونینجر (TCI)، و پرسشنامه تجارب فرزندپروری ادراک‌شده یانگ (YPI) بود. داده‌ها پس از حذف موارد ناقص با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS و AMOS تحلیل شدند. **یافته‌ها:** نتایج نشان داد مدل نهایی پس از حذف متغیر خلق‌وخو از برازش مناسبی برخوردار است. طرحواره‌های ناسازگار مادر با طرحواره‌های ناسازگار دختر رابطه مستقیم و غیرمستقیم معنی‌دار داشتند و این رابطه از طریق تجارب فرزندپروری ادراک‌شده میانجی‌گری شد ($\beta=0.291, P<0.001$). همچنین شاخص‌های برازش مدل در حد مطلوب گزارش شدند ($\chi^2/df=2.14, GFI=0.93, CFI=0.93, RMSEA=0.07$). **نتیجه‌گیری:** یافته‌ها تأیید می‌کنند که انتقال بین‌نسلی طرحواره‌های ناسازگار اولیه مادر-دختر تا حد زیادی از طریق برداشت‌های ذهنی دختران از سبک‌های فرزندپروری مادرانشان تبیین می‌شود. این نتایج اهمیت نقش فرزندپروری در شکل‌گیری و تداوم طرحواره‌ها در نسل‌های بعدی را برجسته کرده و می‌تواند مبنایی برای طراحی مداخلات روان‌شناختی و آموزش والدگری سالم باشد.

کلیدواژگان: روابط بین‌نسلی، طرحواره‌های ناسازگار اولیه، خلق‌وخو، تجارب فرزندپروری، مدل‌سازی معادلات ساختاری

مقدمه

طرحواره‌های ناسازگار اولیه به عنوان الگوهای عمیق، پایدار و خودکار شناختی و هیجانی شناخته می‌شوند که در دوران کودکی در پاسخ به نیازهای برآورده‌نشده اساسی شکل می‌گیرند و در صورت تداوم، زمینه‌ساز اختلالات روان‌شناختی متعدد در بزرگسالی می‌شوند (Wright et al., 2009). این طرحواره‌ها شامل باورهای منفی در مورد خود، دیگران و جهان هستند و ریشه در تجارب اولیه‌ای دارند که کودک در تعامل با مراقبان اصلی تجربه می‌کند (Saritas Atalar & Gencoz, 2015). بر اساس نظریه یانگ، زمانی که نیازهای بنیادین عاطفی همچون امنیت، عشق، پذیرش و خودمختاری برآورده نمی‌شود، طرحواره‌های ناسازگار اولیه شکل گرفته و در سراسر زندگی فعال باقی می‌مانند (Ghiasi et al., 2011).

در این میان، رابطه والدین و به‌ویژه مادران با فرزندان، مهم‌ترین منبع یادگیری شناختی و هیجانی تلقی می‌شود. پژوهش‌های متعددی نشان داده‌اند که سبک‌های فرزندپروری نامطلوب، به‌ویژه طرد عاطفی و کنترل بیش از حد، در شکل‌گیری و تثبیت طرحواره‌های ناسازگار اولیه نقش بسزایی دارند (Thimm, 2010). بر اساس شواهد تجربی، تجارب دوران کودکی از جمله سوءرفتارهای هیجانی، غفلت یا فقدان محبت والدین می‌تواند مسیر رشد سالم هیجانی و شناختی کودک را مختل کرده و به ایجاد طرحواره‌های منفی منجر شود (Wright et al., 2009). در سال‌های اخیر، یکی از مباحث مهم در حوزه طرحواره‌درمانی، مفهوم «انتقال بین‌نسلی طرحواره‌های ناسازگار اولیه» بوده است. منظور از انتقال بین‌نسلی، انتقال الگوهای شناختی، هیجانی و رفتاری از والدین به فرزندان است؛ به‌گونه‌ای که باورها و الگوهای ناسازگار والدین در نسل بعدی نیز تکرار می‌شود (Sundag et al., 2018). پژوهش‌های متعددی این فرضیه را تأیید کرده‌اند که بین طرحواره‌های والدین و فرزندان رابطه‌ای مستقیم یا غیرمستقیم وجود دارد (Zonnevijlle & Hildebrand, 2018). در مطالعه‌ای، همبستگی قابل‌توجهی میان طرحواره‌های والدین و نوجوانان گزارش شد و نتایج نشان داد که فرزندان در معرض همان حوزه‌های طرحواره‌ای والدین خود قرار می‌گیرند، مانند «طرد و بریدگی» و «محدودیت‌های مختل» (Zonnevijlle & Hildebrand, 2018).

تحقیقات دیگری نیز نشان داده‌اند که فرزندان صرفاً طرحواره‌های والدین خود را تکرار نمی‌کنند، بلکه ممکن است آن‌ها را به‌صورت مکمل یا معکوس تجربه نمایند. به بیان دیگر، تعاملات والد-فرزند می‌تواند منجر به بازآفرینی یا مقابله با طرحواره‌های والدین شود (Boehnke, 2015). این امر نشان می‌دهد که سازوکارهای پیچیده‌تری همچون درک ذهنی فرزند از رفتار والدین و الگوهای دلبستگی در شکل‌گیری طرحواره‌ها نقش دارند (Gibson & Francis, 2019).

مطالعه گیبسون و فرانسیس نشان داد که رابطه میان طرحواره‌های مادر و دختر عمدتاً از طریق سبک‌های فرزندپروری ادراک‌شده تبیین می‌شود، به‌طوری‌که برداشت ذهنی دختر از رفتارهای مادر، نقش واسطه‌ای میان طرحواره‌های ناسازگار مادر و دختر ایفا می‌کند (Gibson & Francis, 2019). این یافته با نظریه سمتانا همسو است که بیان می‌کند درک ذهنی نوجوان از سبک فرزندپروری، شاخص دقیق‌تری از روابط والد-فرزند نسبت به رفتار مشاهده‌شده والدین است.

با وجود تأیید تأثیر سبک‌های فرزندپروری بر انتقال طرحواره‌ها، مطالعات جدید بر نقش متغیرهای درونی‌تر، از جمله خلق‌وخو، نیز تأکید دارند. خلق‌وخو به‌عنوان مؤلفه‌ای زیستی-شخصیتی، تمایل پایدار فرد به واکنش‌های هیجانی خاص در برابر محرک‌های محیطی را نشان می‌دهد (Yang et al., 2015). مدل کلونینجر، خلق‌وخو را شامل ابعاد نوجویی، آسیب‌پرهیزی، وابستگی به پاداش و پشتکار می‌داند که هر یک در تعامل با عوامل محیطی می‌تواند بر نحوه پردازش تجارب فرزندپروری اثر بگذارد. پژوهش ماچیک نیز نشان داد که خلق‌وخو و سبک‌های

فرزندپروری با شدت طرحواره‌های ناسازگار رابطه مستقیم دارند (Maćik, 2021). به عبارت دیگر، افرادی با خلق‌وخوهای منفی‌تر یا واکنش‌پذیری هیجانی بالاتر، در برابر والدگری ناکارآمد، آسیب‌پذیرترند و احتمال درونی‌سازی طرحواره‌های ناسازگار در آنان بیشتر است.

از سوی دیگر، مطالعات متعددی بیانگر آن‌اند که تجارب نامطلوب دوران کودکی مادر، می‌تواند در سبک‌های فرزندپروری وی منعکس شود و از این طریق، انتقال بین‌نسلی طرحواره‌ها را تسهیل نماید (Lotto et al., 2023). در مرور نظام‌مند اخیر، مشخص شد که مادرانی که خود در کودکی با سوءرفتار یا طرد مواجه بوده‌اند، بیشتر احتمال دارد رفتارهای کنترل‌کننده یا طردگرایانه را نسبت به فرزندانشان بروز دهند. در نتیجه، این الگوها نه تنها به تداوم طرحواره‌های ناسازگار در مادران منجر می‌شود، بلکه در شکل‌گیری همین ساختارهای شناختی در نسل بعد نیز نقش دارند.

مطالعه‌ای دیگر نیز نشان داد که تجربه‌های نامطلوب دوران کودکی مادران می‌تواند از طریق افزایش استرس والدگری و کاهش توانایی تنظیم هیجان، موجب رفتارهای منفی‌تر در تعامل با کودک شود (Lotto et al., 2023). این یافته با پژوهش زینل و اوزر همسو است که نشان داد مواجهه با ناملایمات دوران کودکی می‌تواند به انتقال بین‌نسلی طرحواره‌های ناسازگار منجر شود (Zeynel & Uzer, 2020).

پژوهش‌های اخیر نشان داده‌اند که رابطه بین طرحواره‌های والدین و فرزندان ممکن است از طریق متغیرهای میانجی مانند تجارب ادراک‌شده از والدگری، دلبستگی، یا خلق‌وخو توضیح داده شود (Sójta & Strzelecki, 2023). این مرور نظام‌مند تأیید کرد که انتقال شناختی و هیجانی از والدین به فرزندان صرفاً از طریق تقلید یا یادگیری مشاهده‌ای صورت نمی‌گیرد، بلکه سازوکارهای پیچیده‌تری همچون بازنمایی‌های ذهنی و فرآیندهای میانجی روان‌شناختی در آن نقش دارند.

در پژوهش سونداگ و همکاران نیز مشاهده شد که طرحواره‌های والدین به‌طور مستقیم و غیرمستقیم با طرحواره‌های فرزندان مرتبط‌اند و سبک‌های فرزندپروری نامطلوب به‌عنوان مکانیزم انتقال این طرحواره‌ها شناسایی شدند (Sundag et al., 2018). نتایج آن‌ها تأکید دارد که والدین دارای طرحواره‌های ناسازگار، در تعاملات خود با فرزندان، الگوهایی را بازتولید می‌کنند که سبب تحکیم همین طرحواره‌ها در نسل بعدی می‌شود.

همچنین ماچیک و همکاران در مطالعه‌ای مقدماتی نشان دادند که انتقال بین‌نسلی طرحواره‌های ناسازگار حتی در گروه‌های غیربالینی نیز مشاهده می‌شود، به‌ویژه در خانواده‌هایی که ساختار ارتباطی محدود و تعاملات عاطفی ناکافی دارند (Maćik et al., 2016). از سوی دیگر، پژوهش کاستا و همکاران با بررسی مدل‌های میانجی نشان دادند که خلق‌وخو، به‌ویژه بعد آسیب‌پرهیزی، در کنار طرحواره‌های ناسازگار اولیه، سهم قابل‌توجهی در پیش‌بینی علائم روان‌پریشی دارد (Costa et al., 2020). این یافته‌ها نشان می‌دهد که ترکیب عوامل زیستی و شناختی می‌تواند مبنایی برای انتقال آسیب‌پذیری روانی بین نسل‌ها باشد.

در مطالعات داخلی نیز یافته‌هایی هم‌راستا با این مدل‌های نظری به‌دست آمده است. پژوهش چهارراهی و همکاران، مدل ساختاری طرحواره‌های ناسازگار را بر اساس سبک‌های فرزندپروری، سبک دلبستگی و خلق‌وخو بررسی کردند و نشان دادند که سبک‌های والدگری ناکارآمد و خلق‌وخوی ناپایدار هر دو به شکل‌گیری طرحواره‌های ناسازگار منجر می‌شوند (Chaharrahi et al., 2022). همچنین، نتایج پژوهش محسنی و همکاران نشان داد که راهبردهای ناسازگار تنظیم شناختی هیجان می‌توانند ارتباط میان طرحواره‌های ناسازگار اولیه و نشخوار خشم را توضیح دهند (Mohseni et al., 2022). این یافته‌ها نقش میانجی متغیرهای شناختی-هیجانی را در شکل‌گیری طرحواره‌ها تقویت می‌کند. از سوی دیگر، پژوهش امینی و نشاط‌دوست اثربخشی درمان تلفیقی طرحواره‌درمانی و آموزش خاصیت حافظه را در کاهش افسردگی و اضطراب در افرادی با طرحواره‌های ناسازگار اولیه بررسی کردند و نشان دادند که اصلاح طرحواره‌ها تأثیر مستقیم بر کاهش نشخوار فکری و

هیجان‌ات منفی دارد (Amini & Neshatdoost, 2023). این نتایج از نقش محوری طرحواره‌ها در آسیب‌شناسی روانی حمایت می‌کند و ضرورت توجه به منشأ خانوادگی و انتقالی آن‌ها را برجسته می‌سازد.

در همین راستا، پژوهش فرامرزی‌راد و همکاران با بررسی مدل ساختاری الکسی‌تیمیا بر اساس طرحواره‌های ناسازگار اولیه و نقش میانجی خودافشایی هیجانی نشان دادند که طرحواره‌های ناسازگار نه تنها با دشواری در شناخت و ابراز هیجان ارتباط دارند، بلکه از طریق ضعف در خودافشایی، چرخه آسیب روانی را تداوم می‌بخشند (Faramarzi Rad et al., 2023). این یافته نیز بر اهمیت انتقال طرحواره‌ها و پیامدهای آن بر روابط عاطفی نسل بعدی تأکید دارد.

در سطح خانوادگی، مطالعات اخیر نشان داده‌اند که الگوهای طرحواره‌ای در روابط زناشویی نیز تداوم دارند و می‌توانند از طریق تعارضات زناشویی یا سبک‌های دلبستگی بر روابط والد-فرزند اثرگذار باشند. پژوهش مرادی داویجانی و همکاران نشان داد که بین طرحواره‌های ناسازگار اولیه و تعارض زناشویی رابطه مثبت وجود دارد و خودشفقتی نقش میانجی در این رابطه دارد (Moradi Davijani et al., 2024). از آنجا که تعارض‌های زناشویی و ناکارآمدی هیجانی والدین می‌توانند به شکل‌گیری سبک‌های فرزندپروری منفی بینجامند، این نتایج اهمیت توجه به عوامل خانوادگی در انتقال بین‌نسلی را بیشتر می‌نمایانند.

از منظر ساختار خانواده نیز، پژوهش رضاپور چورس و همکاران نشان دادند افرادی که طرحواره‌های ناسازگار دارند، مرزهای خانوادگی گسسته‌تری را تجربه می‌کنند، که این امر می‌تواند مانع از شکل‌گیری روابط ایمن و صمیمی میان اعضای خانواده شود (Rezapour Chours et al., 2025). چنین مرزهای نامتعادل خانوادگی می‌تواند بستری برای بازتولید طرحواره‌های ناسازگار در نسل بعد فراهم سازد.

مطالعه اولویول و اوزن-چیپلاک در زمینه طرحواره‌های بین فردی نیز نشان داد که الگوهای طرحواره‌ای در روابط زناشویی می‌توانند به صورت دوسویه بین زوجین تأثیرگذار باشند و به تنظیم یا تشدید سازگاری زناشویی منجر شوند (Uluyol & Özen-Çıplak, 2024). در این دیدگاه، روابط نزدیک در بزرگسالی نیز بازتابی از طرحواره‌های شکل گرفته در دوران کودکی تلقی می‌شوند که در چرخه‌ای بین‌نسلی تداوم می‌یابند.

با توجه به مجموعه پژوهش‌های انجام‌شده، می‌توان نتیجه گرفت که طرحواره‌های ناسازگار اولیه نه تنها نقش اساسی در تبیین آسیب‌های روانی دارند، بلکه از طریق تعاملات والد-فرزند، سبک‌های فرزندپروری، و ویژگی‌های خلقی در بستر خانواده انتقال می‌یابند. بررسی این الگوها از دیدگاه بین‌نسلی به ما امکان می‌دهد تا به درک عمیق‌تری از چگونگی تداوم الگوهای ناسازگار در نسل‌های متوالی دست یابیم و با شناسایی عوامل میانجی مؤثر، مانند خلق‌وخو و تجارب ادراک‌شده از والدگری، راهکارهای پیشگیرانه و مداخله‌ای مؤثرتری طراحی کنیم (Sójta & Strzelecki, 2023).

بنابراین، پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش میانجی خلق‌وخو و تجارب فرزندپروری ادراک‌شده در انتقال بین‌نسلی طرحواره‌های ناسازگار اولیه میان مادران و دختران انجام می‌شود.

مواد و روش پژوهش

طرح پژوهش حاضر همبستگی از نوع پژوهش‌های معادلات ساختاری بود. در ابتدا با استفاده از روش کتابخانه‌ای، تحقیقات پیشین و مدل‌های نظری مرتبط با موضوع مورد نظر بررسی شد. تا ابعاد مختلف شکل‌گیری طرحواره‌های ناسازگار اولیه و تبیین‌های مختلف آن به طور دقیق‌تر مشخص گردد. از میان پویایی‌های مختلف روان‌شناختی مؤثر در شکل‌گیری طرحواره‌ها، متغیر روابط بین‌نسلی، به دلیل این که تاکنون مورد توجه کمتری قرار گرفته است، توسط پژوهشگر انتخاب شد و متغیرهای احتمالی مؤثر بر آن شناسایی شدند و ابزارهای اندازه

گیری مناسب برای دستیابی به نتیجه دقیق‌تر در این خصوص، مشخص گردید. جامعه آماری را دانشجویان دختر شاغل به تحصیل دانشگاه فردوسی مشهد در سال تحصیلی ۹۹-۹۸ و مادران آن‌ها تشکیل دادند. ملاک‌های ورود شرکت‌کنندگان به پژوهش جنسیت زن و محدوده سنی ۱۸ تا ۲۵ سال بود همچنین شرکت‌کنندگان می‌بایست فاقد اختلالات روان‌شناختی بالینی بوده و رضایت آگاهانه برای شرکت در پژوهش داشتند. عدم تطابق با ملاک‌های ورود پژوهش و عدم تکمیل پرسشنامه‌ها و یا پاسخگویی ناقص به آن‌ها از موارد خروج از پژوهش بودند. از جامعه پژوهش و با توجه به ملاک‌های ورود، تعداد ۲۱۸ نفر با روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. برای اجرای پژوهش ابتدا با کسب مجوزهای لازم، به معاونت فرهنگی دانشگاه مراجعه شد سپس با توجه به شیوع ویروس کرونا پرسشنامه‌ها به صورت آنلاین و از طریق سامانه معاونت فرهنگی در اختیار دانشجویان قرار گرفت. لازم به ذکر است که شرکت‌کنندگان ابتدا فرم رضایت آگاهانه پرمی‌کردند و به آن‌ها اطمینان داده می‌شد که اطلاعات آن‌ها محرمانه باقی خواهد ماند سپس به پرسشنامه‌های پژوهش پاسخ می‌دادند. در انتها پس از حذف پرسشنامه‌های مخدوش و داده‌های پرت، داده‌های پژوهش مربوط به ۲۰۰ شرکت‌کننده با استفاده از روش مدل‌یابی معادلات ساختاری وارد تحلیل شدند.

فرم کوتاه پرسشنامه طرحواره یانگ^۱: این پرسشنامه دارای ۷۵ گویه است که توسط یانگ (۱۹۹۴) برای ارزیابی ۱۵ طرحواره ناسازگار ساخته شده است. هر سؤال بر اساس مقیاس ۶ درجه‌ای لیکرت، نمره گذاری می‌شود. چنانچه میانگین هر خرده مقیاس بالاتر از ۹۵ باشد آن طرحواره ناسازگار است. نتایج پژوهش ساکولاسپریراست، پاکائو، کانباناوگ و میمان (۲۰۱۶)، سازگاری درونی قابل قبول ۱۵ طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه را با روش آلفای کرونباخ از ۰/۶۱ تا ۰/۸۴ نشان داد.

پرسشنامه فرزندپروری یانگ^۲: پرسشنامه فرزندپروری یانگ (۱۹۹۴) دارای ۷۲ گویه است و پاسخ دهنده ادراکش را از رفتار پدر و مادرش نسبت به خود در یک مقیاس ۶ درجه‌ای رتبه بندی می‌کند. نمره هر زیر مقیاس از طریق میانگین نمره سؤالات آن زیر مقیاس به دست می‌آید، نمرات بالا نشان دهنده وجود مشکل هستند. فقط در زیر مقیاس محرومیت عاطفی نمره گذاری معکوس انجام می‌شود. اولین پژوهش جامع درباره ویژگی‌های روانسنجی این پرسشنامه توسط اسمیت، جویئر، یانگ و تلج (۱۹۹۵) انجام شد. ضرایب پایایی این پرسشنامه در جمعیت بالینی بین ۰/۸۳ تا ۰/۹۶ بدست آمده است. همچنین در پژوهش امیرسرداری، اسمعیلی و خادمی (۱۳۹۵)، نتایج نشان داد که پرسشنامه سبک‌های فرزندپروری یانگ ابزار مناسبی برای سنجش سبک‌های فرزندپروری در جامعه ایرانی می‌باشد و از آن‌جا که یکی از متغیرهای تأثیرگذار در ایجاد طرحواره‌های ناسازگار اولیه شیوه‌های فرزندپروری است، پرسشنامه فرزندپروری یانگ ابزار مناسبی در دست‌یابی به این هدف می‌باشد.

پرسشنامه سرشت و منش کلونینجر^۳: این پرسشنامه دارای ۱۲۵ گویه است، چهار بعد سرشت و سه بعد منش را می‌سنجد که مناسب افراد ۱۵ سال و بزرگتر است. بعد منش شامل خودراهبری (SD)، همکاری (O) و خودفراروی (ST) و بعد سرشت شامل نوجویی (NS)، اجتناب از آسیب (HA)، پاداش‌خواهی (RD) و پشتکار (P) است. ضریب همسانی درونی مقیاس نوجویی (در حالت عادی: $\alpha = 0.74$ ؛ بیماران $\alpha = 0.73$) و مقیاس وابستگی به پاداش (۰/۶۹ تا $\alpha = 0.73$) است. همسانی درونی پشتکار ($\alpha = 0.62$) به دست آمد. همچنین در پژوهشی کاویانی و پورناصح (۱۳۸۴)، ضرایب همسانی درونی این پرسشنامه را در مقیاس‌های هفتگانه در دامنه ۰/۵۵ تا ۰/۸۰ و ضرایب اعتبار باز آزمایی در دامنه ۰/۷۳ تا ۰/۹۰ گزارش نمودند.

¹ Young schema questionnaire

² Young parenting inventory

³ Temperament and Character Inventory

برای تحلیل داده‌ها از روشهای آمار توصیفی از جمله میانگین و انحراف معیار و روش تحلیل مسیر به شرط برقراری پیش‌فرض‌های نرمال بودن و عدم رابطه وجود همخطی در بین متغیرهای پیش‌بین از شاخص‌های چولگی و کشیدگی، ضریب تحمل و تورم واریانس و ضریب همبستگی پیرسون و برای آزمون برازش مدل از شاخص نیکویی برازش با استفاده از نرم افزارهای SPSS-۲۳ و AMOS-۲۳ استفاده از روش برآورد بیشینه احتمال مورد ارزیابی قرار گرفت. یک مدل معادلات ساختاری کامل از دو مؤلفه تشکیل شده است: مدل ساختاری و مدل اندازه‌گیری. به‌همین دلیل، لازم است پیش از پرداختن به مدل ساختاری، مدل اندازه‌گیری پژوهش مورد ارزیابی قرار گیرد تا مشخص شود آیا متغیرهای مشاهده شده از توان لازم برای اندازه‌گیری متغیرهای مکنون برخوردارند یا خیر.

یافته‌ها

نمونه پژوهش حاضر را ۲۰۰ نفر از دانشجویان دختر و مادران آن‌ها تشکیل می‌دادند. میانگین و انحراف معیار سنی ۲۳/۱۹ و ۳/۸۵ با دامنه ۱۸ تا ۳۵ سال بود. ۱۵۳ نفر (۷۶/۵ درصد) دانشجویان مجرد و ۴۷ نفر (۲۳/۵ درصد) متأهل بودند. سایر نتایج نشان دهنده آن است که ۳۸ درصد دانشجویان فرزند اول خانواده، ۳۳ درصد فرزند آخر، ۳ درصد تک فرزند و ۲۶ درصد در سایر رتبه‌های تولد در بین فرزندان خانواده قرار داشتند. در نهایت اینکه ۴۱/۵ درصد دانشجویان در گروه علوم انسانی، ۳۹ درصد در گروه علوم پایه و کشاورزی و ۱۹/۵ درصد در گروه فنی و مهندسی مشغول به تحصیل بودند.

میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش در جدول ۱ نشان داده شده است که با در نظر گرفتن شاخص کجی کوچکتر از ۲ و شاخص کشیدگی کوچکتر از ۷، کجی و کشیدگی در تمامی متغیرها در سطح مطلوبی قرار داشته و نرمال بودن تک متغیره محقق شده است.

جدول ۱

شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهشی

متغیرها	کمینه	بیشینه	میانگین	انحراف معیار	کجی	کشیدگی
طرحواره‌های ناسازگار اولیه	۱/۲۹	۴/۳۰	۲/۷۷	۰/۶۵	۰/۱۵	-۰/۵۳
نمره کل طرحواره‌های مادر						
نمره کل طرحواره‌های دختر	۱/۰۵	۴/۲۹	۲/۵۹	۰/۶۶	۰/۲۶	-۰/۳۹
خلق و خو	۱/۰	۱۸/۰۰	۸/۹۲	۳/۳۹	۰/۲۲	-۰/۳۷
نوجویی						
آسیب پرهیزی	۲/۰	۱۹/۰۰	۹/۸۵	۴/۰۹	-۰/۱۸	-۰/۷۸
پاداش-وابستگی	۳/۰	۱۴/۰۰	۸/۵۵	۲/۶۵	-۰/۰۹	-۰/۹۲
پشتکار	۰/۰	۶/۰۰	۳/۲۰	۱/۸۱	-۰/۲۸	-۱/۰۸
طرد و بریدگی	۱/۷۶	۳/۰۶	۲/۴۱	۰/۲۸	-۰/۰۹	-۰/۲۹
فرزندپروری ادراک شده	۱/۲۰	۴/۷۳	۲/۸۶	۰/۷۳	۰/۲۹	-۰/۶۱
خودگردانی و عملکرد مختل						
دیگر جهت مندی	۱/۱۷	۴/۷۵	۲/۷۶	۰/۷۳	۰/۳۵	-۰/۰۵
گوش بزننگی بیش از حد	۱/۳۰	۴/۹۰	۲/۸۹	۰/۸۰	۰/۵۵	-۰/۱۰
محدودیت‌های مختل	۱/۰۰	۴/۶۳	۲/۴۸	۰/۸۴	۰/۵۴	-۰/۲۹

با توجه به این‌که مبنای تجزیه و تحلیل داده‌ها ماتریس همبستگی است، ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش در جدول ۱ ارائه شده است. با توجه به نتایج، برخی از ضرایب همبستگی در سطح ۰/۰۱ و برخی در سطح ۰/۰۵ معنی‌دار بودند. بیشترین ضریب همبستگی

بین سبک فرزندپروری ادراک شده دیگرجهت‌مندی و سبک فرزندپروری ادراک شده گوش به زنگی بیش از حد و بازداری (۰/۷۹۷) و کمترین همبستگی بین آسیب پرهیزی و سبک فرزندپروری ادراک شده گوش به زنگی بیش از حد و بازداری (۰/۱۴۰-) بود.

جدول ۲

ضرایب همبستگی طرحواره‌های ناسازگار اولیه مادر و دختر

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶
طرد و بریدگی (مادر)	-					
خودگردانی و عملکرد مختل (مادر)	۰/۶۳**	-				
دیگر جهت‌مندی (مادر)	۰/۴۲**	۰/۴۴**	-			
گوش بزنگی بیش از حد (مادر)	۰/۵۴**	۰/۳۷**	۰/۴۷**	-		
محدودیت‌های مختل (مادر)	۰/۴۷**	۰/۴۶**	۰/۳۲**	۰/۵۷**	-	
نمره کل طرحواره‌های مادر	۰/۷۹**	۰/۷۳**	۰/۷۳**	۰/۸۰**	۰/۷۳**	-
نمره کل طرحواره‌های دختر	۰/۴۷**	۰/۴۰**	۰/۳۲**	۰/۴۵**	۰/۴۱**	۰/۵۴**
					**P<۰ /۰۱	*P<۰ /۰۵

جدول ۳

ضرایب همبستگی خلق‌وخو و طرحواره‌های ناسازگار اولیه دانشجویان دختر

متغیرها	۱	۲	۳	۴
نوجویی	-			
آسیب پرهیزی	۰/۱۹**	-		
پاداش-وابستگی	۰/۰۹	-۰/۰۴	-	
پشتکار	-۰/۲۰**	۰/۱۹**	۰/۱۵*	-
نمره کل طرحواره‌های دختر	۰/۱۳	-۰/۵۱**	-۰/۰۷	-۰/۰۲
			**P<۰ /۰۱	*P<۰ /۰۵

جدول ۴

ضرایب همبستگی تجارب فرزندپروری ادراک شده و طرحواره‌های ناسازگار اولیه دانشجویان دختر

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵
طرد و بریدگی	-				
خودگردانی و عملکرد مختل	۰/۳۹**	-			
تجارب فرزند دیگر جهت‌مندی	۰/۳۷**	۰/۶۲**	-		
گوش بزنگی بیش از حد	۰/۲۴**	۰/۵۵**	۰/۵۶**	-	
محدودیت‌های مختل	۰/۴۲**	۰/۶۴**	۰/۵۹**	۰/۴۷**	-
نمره کل طرحواره‌های دختر	۰/۳۰**	۰/۵۴**	۰/۴۴**	۰/۴۰**	۰/۴۵**
				**P<۰ /۰۱	*P<۰ /۰۵

نتایج نشان می‌دهد با اصلاح مدل اولیه اندازه‌گیری، مدل ساختاری با شاخص‌های برازندگی به دست آمد که از برازش قابل قبول با داده‌های گردآوری شده حمایت کرده‌اند.

جدول ۵

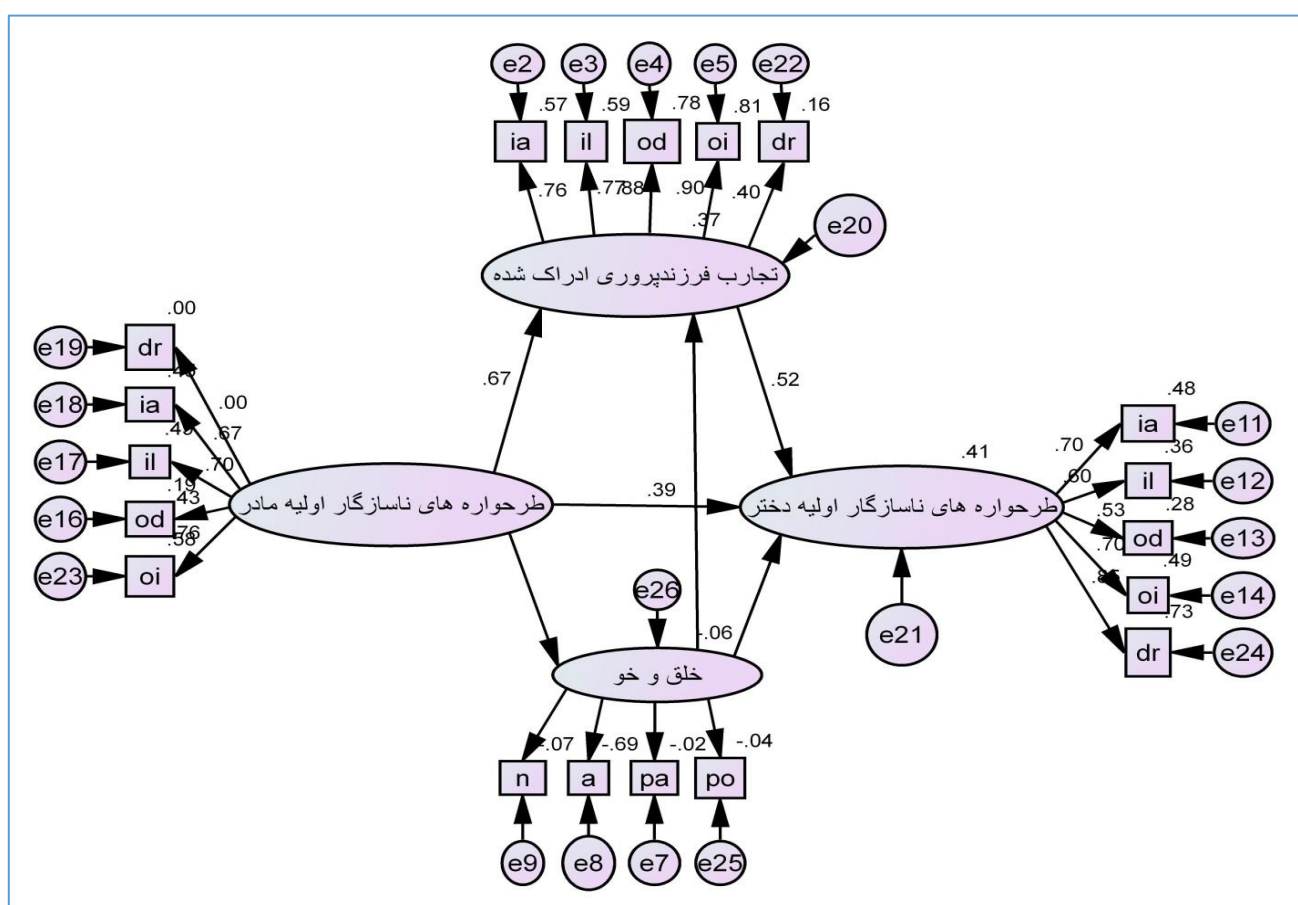
شاخص‌های برازندگی مدل اندازه‌گیری و ساختاری پژوهش

شاخص‌های برازندگی	χ^2	χ^2/df	RMSEA	PNFI	PCFI	IFI	CFI
مدل اندازه‌گیری شده اولیه	۵۵۲/۱۳۱ ($P=0/001$)	۳/۷۵۶	۰/۱۱۸	۰/۵۹۹	۰/۶۴۹	۰/۷۵۸	۰/۷۵۵
مدل ساختاری اصلاح شده	۱۸۶/۵۸۹ ($P=0/001$)	۲/۱۴۵	۰/۰۷۶	۰/۷۲۹	۰/۷۷۲	۰/۹۳۲	۰/۹۳۲
مقادیر قابل قبول	$P>0/05$	$5<$	$0/08>$	$0/5<$	$0/5<$	$0/9<$	$0/9<$

جدول فوق نشان می‌دهد همه نشان‌گرهای مدل اندازه‌گیری شده از توان لازم برای اندازه‌گیری متغیرهای مکنون طرحواره‌های دختر، طرحواره‌های مادر (بجز حوزه طرد و بریدگی) و فرزندپروری ادراک شده دختر برخوردار بودند ($\beta>0/4$). اما نشانگرهای الگوهای اندازه‌گیری توان لازم برای اندازه‌گیری متغیر مکنون خلق و خوی دختر (بجز خلق و خوی آسیب‌پرهیزی) را نداشتند.

شکل ۱

مدل اندازه‌گیری شده اولیه

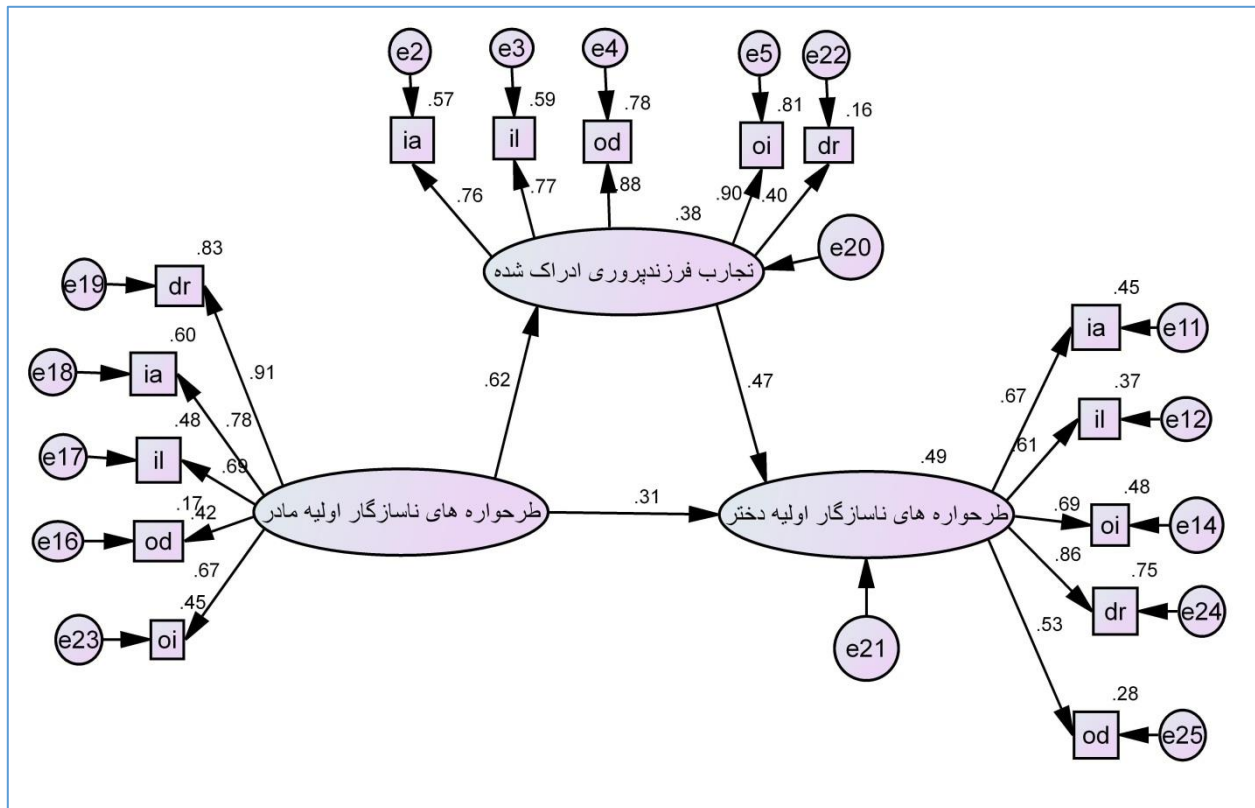

dr: حوزه طرد و بریدگی؛ ia: حوزه خودگردانی و عملکرد مختل؛ il: حوزه محدودیت‌های مختل؛ Od: حوزه دیگرجهت مندی؛ Oi: حوزه گوش به زنگی بیش

از حد و بازداری؛ n: نوجویی؛ Pa: پاداش؛ Po: پشتکار؛ a: اجتناب؛ e: خطای اندازه‌گیری

شکل ۲

مدل ساختاری اصلاح شده

جدول ۶

ضرایب مسیرکل، مستقیم و غیر مستقیم متغیرهای پژوهش

Sig	Confidence Interval β		S.E	β	b	ضرایب مسیر کل
	Upper bounds	Lower bounds				
۰/۰۰۰	۰/۷۲۲	۰/۴۹۳	۰/۰۵۸	۰/۶۱۶	۱/۳۸۵	طرحواره‌های ناسازگار اولیه مادر ← تجارب فرزند پروری ادراک شده
۰/۰۰۱	۰/۷۰۹	۰/۴۵۸	۰/۰۶۳	۰/۵۹۷	۱/۴۸۸	طرحواره‌های ناسازگار اولیه مادر ← طرحواره‌های ناسازگار اولیه دختر
۰/۰۰۰	۰/۶۳۷	۰/۲۸۱	۰/۰۹۰	۰/۴۷۲	۰/۵۲۴	تجارب فرزندپروری ادراک شده ← طرحواره‌های ناسازگار اولیه دختر
ضرایب مسیر مستقیم						
۰/۰۰۰	۰/۷۲۲	۰/۴۹۳	۰/۰۵۸	۰/۶۱۶	۱/۳۸۵	طرحواره‌های ناسازگار اولیه مادر ← تجارب فرزند پروری ادراک شده
۰/۰۰۱	۰/۴۹۸	۰/۱۳۰	۰/۰۹۴	۰/۳۰۶	۰/۷۶۲	طرحواره‌های ناسازگار اولیه مادر ← طرحواره‌های ناسازگار اولیه دختر
۰/۰۰۱	۰/۶۳۷	۰/۲۸۱	۰/۰۹۰	۰/۴۷۲	۰/۵۲۴	تجارب فرزندپروری ادراک شده ← طرحواره‌های ناسازگار اولیه دختر
ضریب مسیر غیرمستقیم						
۰/۰۰۰	۰/۴۲۰	۰/۱۷۷	۰/۰۶۲	۰/۲۹۱	۰/۷۲۶	طرحواره‌های ناسازگار اولیه مادر ← طرحواره‌های ناسازگار اولیه دختر

جدول فوق نشان می‌دهد کلیه ضرایب مسیر کل، مستقیم و غیر مستقیم بین متغیرهای پژوهش در مدل ساختاری اصلاح شده در سطح ۰/۰۰۱ معنی‌دار بودند. اینکه ضریب مسیر غیر مستقیم طرحواره‌های ناسازگار اولیه مادر به طرحواره‌های ناسازگار اولیه دختر با میانجی‌گری تجارب فرزندپروری ادراک شده ($\beta=0/291$, $p=0/001$) در سطح ۰/۰۰۱ معنی‌دار بود و همچنین ضریب مسیر مستقیم طرحواره‌های ناسازگار اولیه مادر به طرحواره‌های ناسازگار اولیه دختر ($\beta=0/306$, $p=0/001$) نیز در سطح ۰/۰۰۱ معنی‌دار بود. لذا می‌توان بیان کرد تجارب فرزندپروری ادراک شده دختر بین طرحواره‌های ناسازگار اولیه مادر و دختر میانجی‌گری می‌کند.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی نقش میانجی تجارب فرزندپروری ادراک شده و خلق‌وخو در انتقال بین‌نسلی طرحواره‌های ناسازگار اولیه از مادر به دختر بود. یافته‌های پژوهش نشان داد که تجارب فرزندپروری ادراک شده دختران رابطه بین طرحواره‌های ناسازگار اولیه مادر و دختر را به طور معناداری میانجی‌گری می‌کند، در حالی که متغیر خلق‌وخو در مدل اولیه فاقد نقش میانجی بود و در نهایت از مدل حذف شد. به بیان دیگر، برداشت ذهنی فرزندان از رفتارهای والدینی، سازوکاری کلیدی در تبیین انتقال شناختی-هیجانی طرحواره‌های ناسازگار میان نسل‌ها به شمار می‌رود.

نتایج این پژوهش در گام نخست نشان داد که طرحواره‌های ناسازگار اولیه مادران با طرحواره‌های ناسازگار اولیه دختران رابطه مستقیم و معنی‌دار دارند. این یافته با نتایج مطالعات متعددی هم‌راستا است که انتقال بین‌نسلی طرحواره‌ها را در روابط والد-فرزند تأیید کرده‌اند (Gibson & Francis, 2019; Maçik et al., 2016; Sundag et al., 2018; Zonnevrijle & Hildebrand, 2018). بر اساس دیدگاه نظری طرحواره‌درمانی، کودکان در تعامل مداوم با والدین خود، نه تنها الگوهای رفتاری بلکه نظام‌های باور و هیجانی آن‌ها را نیز درونی‌سازی می‌کنند. از این منظر، زمانی که مادران دارای طرحواره‌های ناسازگار هستند، به‌طور ناخودآگاه همان الگوهای ارتباطی و شناختی را در تعامل با فرزندان خود بازتولید می‌کنند، که این امر زمینه انتقال این ساختارهای ناسازگار را به نسل بعد فراهم می‌کند (Thimm, 2010). در همین راستا، پژوهش ساندگ و همکاران نشان داد که میان طرحواره‌های ناسازگار والدین و فرزندان رابطه‌ای مستقیم وجود دارد و سبک‌های والدگری نامطلوب مانند کنترل بیش از حد، سردی هیجانی یا بی‌ثباتی عاطفی والدین، مکانیسم‌های کلیدی در این انتقال هستند (Sundag et al., 2018).

مطالعه گیبسون و فرانسیس نیز بیانگر آن بود که همبستگی قوی میان طرحواره‌های مادر و دختر وجود دارد و در این رابطه، تجارب ادراک شده از والدگری نقش میانجی اصلی را ایفا می‌کنند (Gibson & Francis, 2019). یافته‌های حاضر نیز همین سازوکار را تأیید کرد و نشان داد که برداشت‌های ذهنی دختران از رفتار مادرانشان، نه صرفاً رفتار واقعی بلکه تفسیر عاطفی و شناختی آن، در شکل‌گیری طرحواره‌های ناسازگار نقش تعیین‌کننده دارد. این امر مطابق با نظریه سم‌تانا است که تأکید دارد ادراک نوجوان از رفتار والدین، شاخص معتبرتری از کیفیت رابطه والد-فرزند نسبت به مشاهده عینی رفتار والدین محسوب می‌شود. به عبارت دیگر، انتقال طرحواره‌ها بیش از آنکه بر رفتار عینی والدین استوار باشد، بر معانی ذهنی‌ای که فرزندان از این رفتارها می‌سازند، مبتنی است.

از سوی دیگر، یافته‌ها نشان دادند که خلق‌وخو نقش میانجی معنی‌داری در مدل نهایی نداشت. این یافته در نگاه اول ممکن است در تضاد با برخی پژوهش‌های پیشین به نظر برسد که بر اهمیت خلق‌وخو در شکل‌گیری و تداوم طرحواره‌ها تأکید کرده‌اند (Maçik, 2021; Yang et al., 2015). اما تبیین این نتیجه را می‌توان در چارچوب نظریه یانگ جست‌وجو کرد که خلق‌وخو را بیشتر در تعیین سبک‌های مقابله‌ای در مواجهه با فعال شدن طرحواره‌ها مؤثر می‌داند تا در شکل‌گیری اولیه آن‌ها. در واقع، خلق‌وخو عامل تأثیرگذار بر نحوه واکنش به طرحواره‌های

موجود است، نه عامل اصلی ایجاد آن‌ها. از این‌رو، ممکن است تأثیر خلق‌وخو در مراحل بعدی رشد روانی بیشتر از دوران اولیه کودکی باشد، زمانی که ساختارهای طرحواره‌ای عمدتاً توسط تعاملات والد-فرزند شکل می‌گیرند.

در پژوهش حاضر، مدل اصلاح‌شده با حذف خلق‌وخو به شاخص‌های برازندگی مطلوبی دست یافت. این موضوع با یافته‌های مطالعات مشابه هم‌راستاست که نشان داده‌اند مؤلفه‌های شناختی-هیجانی والدگری نسبت به مؤلفه‌های زیستی-شخصیتی در پیش‌بینی انتقال طرحواره‌ها نقش پررنگ‌تری دارند (Chaharrahi et al., 2022; Faramarzi Rad et al., 2023). بر اساس نتایج چهره‌ای و همکاران، سبک‌های فرزندپروری ناکارآمد در کنار سبک دلبستگی ناایمن پیش‌بینی‌کننده‌های قوی‌تری برای طرحواره‌های ناسازگار اولیه محسوب می‌شوند تا خلق‌وخو یا سایر عوامل درونی (Chaharrahi et al., 2022).

در تأیید یافته‌های حاضر، مرور نظام‌مند سوچتا و استرلزکی نشان داد که طرحواره‌های والدین به‌صورت مستقیم یا غیرمستقیم در شکل‌گیری الگوهای والدگری و به تبع آن در انتقال نسل بعدی نقش دارند، به‌ویژه در خانواده‌هایی که الگوهای شناختی ناسازگار مانند «رهاشدگی»، «وابستگی ناسالم» و «استانداردهای سختگیرانه» در والدین وجود دارد (Sójta & Strzelecki, 2023). این یافته‌ها حاکی از آن است که رفتارهای والدینی تنها جلوه‌ای بیرونی از ساختارهای عمیق‌تر شناختی-هیجانی درونی والدین هستند، که در طول زمان در فرزندان تکرار می‌شوند.

از دیگر یافته‌های مهم پژوهش حاضر، نقش محوری تجارب فرزندپروری ادراک‌شده در رابطه بین طرحواره‌های ناسازگار مادر و دختر بود. این یافته با نتایج مطالعات گیبسون و فرانسیس (Gibson & Francis, 2019) و سونداگ (Sundag et al., 2018) همسو است که هر دو نشان دادند نحوه ادراک کودک از رفتار والدین نقش میانجی در انتقال شناختی بین نسل‌ها دارد. افزون بر این، پژوهش‌های اخیر نیز نشان داده‌اند که برداشت ذهنی از والدگری حتی در غیاب رفتارهای آشکار منفی، می‌تواند موجب شکل‌گیری طرحواره‌های ناسازگار شود، به‌ویژه زمانی که کودک احساس کند نیازهای هیجانی‌اش نادیده گرفته شده‌اند (Boehnke, 2015; Saritas Atalar & Gencoz, 2015).

پژوهش‌های جدید نیز با تأکید بر نقش تجربیات دوران کودکی والدین، نشان داده‌اند که عوامل تاریخی و خانوادگی می‌توانند ریشه انتقال طرحواره‌ها باشند. مطالعه لوتو و همکاران نشان داد که تجربه ناملايمات دوران کودکی در مادران با سبک‌های والدگری منفی و ناکارآمد در بزرگسالی رابطه دارد، که این امر به نوبه خود احتمال شکل‌گیری طرحواره‌های ناسازگار در فرزندان را افزایش می‌دهد (Lotto et al., 2023). مشابه این یافته، پژوهش زینل و اوزر نیز به این نتیجه رسید که تجربه سوءرفتار یا غفلت در دوران کودکی می‌تواند منجر به انتقال بین‌نسلی آسیب‌های شناختی و هیجانی شود (Zeynel & Uzer, 2020). درواقع، چرخه‌ای از انتقال طرحواره‌ها از والدینی که خود قربانی تجارب هیجانی منفی بوده‌اند به فرزندان، شکل می‌گیرد که در صورت عدم مداخله درمانی، تداوم می‌یابد.

از منظر زیستی-شناختی، پژوهش کاستا و همکاران نشان داد که طرحواره‌های ناسازگار اولیه در تعامل با ویژگی‌های خلقی مانند «آسیب‌پرهیزی» می‌توانند علائم روان‌پریشی و آسیب‌پذیری هیجانی را در بزرگسالی تبیین کنند (Costa et al., 2020). یافته‌های حاضر گرچه نقش میانجی خلق‌وخو را رد کردند، اما نشان دادند که طرحواره‌ها همچنان ساختارهای مرکزی در تنظیم هیجان و آسیب‌پذیری روانی محسوب می‌شوند، که این موضوع با نتایج مذکور هم‌راستا است.

پژوهش‌های داخلی نیز مؤید اهمیت شناختی-هیجانی انتقال طرحواره‌ها هستند. پژوهش امینی و نشاط‌دوست نشان داد که اصلاح طرحواره‌ها از طریق درمان تلفیقی طرحواره‌درمانی و آموزش حافظه اختصاصی منجر به کاهش افسردگی و اضطراب می‌شود (Amini & Neshatdoost, 2023). این نتیجه تأکید دارد که طرحواره‌های ناسازگار، زیربنای بسیاری از آشفتگی‌های هیجانی هستند و اصلاح آن‌ها در سطح شناختی و هیجانی، به بهبود کارکرد روانی منجر می‌شود. همچنین، نتایج پژوهش فرامرزی‌راد و همکاران نشان داد که طرحواره‌های

ناسازگار اولیه از طریق کاهش خودافشایی هیجانی می‌توانند به دشواری در ابراز هیجان و الکسی‌تیمیا منجر شوند (Faramarzi Rad et al., 2023). این یافته‌ها نشان می‌دهد که درک ذهنی افراد از روابط والدینی و نحوه درونی‌سازی آن‌ها، بر روابط عاطفی و اجتماعی آینده تأثیرگذار است.

از سوی دیگر، نتایج پژوهش حاضر از یافته‌های مطالعه مرادی داویجانی و همکاران نیز حمایت می‌کند که نشان دادند بین طرحواره‌های ناسازگار اولیه و تعارضات زناشویی رابطه مستقیم وجود دارد و خودشفقتی نقش میانجی در این رابطه دارد (Moradi Davijani et al., 2024). بدین ترتیب می‌توان استنباط کرد که طرحواره‌های ناسازگار نه تنها در روابط والد-فرزند، بلکه در روابط زناشویی نیز به شکل چرخه‌ای از انتقال شناختی و هیجانی ادامه می‌یابند. در این زمینه، الگوهای ناسازگار عاطفی والدین ممکن است از طریق کیفیت رابطه زناشویی، به طور غیرمستقیم بر شیوه فرزندپروری اثرگذار باشند.

در همین راستا، پژوهش رضاپور چورس و همکاران نشان داد که افراد دارای طرحواره‌های ناسازگار اولیه، بیشتر در خانواده‌هایی با مرزهای عاطفی گسسته یا درهم‌تنیده رشد کرده‌اند، که این الگوهای ساختاری در خانواده، بستری مناسب برای تداوم طرحواره‌ها در نسل بعد فراهم می‌کند (Rezapour Chours et al., 2025). همچنین، پژوهش اولویول و اوزن-چیپلاک بیان کرد که الگوهای طرحواره‌ای در روابط زوجین نیز به صورت دوسویه انتقال می‌یابد و سازگاری زناشویی را تحت تأثیر قرار می‌دهد (Uluyol & Özen-Çıplak, 2024). این یافته‌ها به طور ضمنی از نقش گسترده ساختارهای شناختی ناسازگار در کل نظام خانوادگی حمایت می‌کنند.

در مجموع، نتایج پژوهش حاضر با بدنه وسیعی از مطالعات هم‌راستا است که انتقال بین‌نسلی طرحواره‌های ناسازگار را نه پدیده‌ای ساده بلکه فرآیندی چندعاملی می‌دانند که در آن، تجارب هیجانی دوران کودکی، برداشت‌های ذهنی از والدگری و خلق‌وخو نقش‌های متفاوت اما مکمل ایفا می‌کنند (Costa et al., 2020; Lotto et al., 2023; Sójta & Strzelecki, 2023). این نتایج تأکید می‌کند که رویکردهای بالینی و درمانی باید با تمرکز بر ادراک‌های ذهنی و هیجانات در روابط والد-فرزند، زمینه مداخلات پیشگیرانه را برای کاهش انتقال طرحواره‌های ناسازگار فراهم سازند.

این پژوهش، با وجود نقاط قوت خود، دارای چند محدودیت است. نخست آنکه مطالعه صرفاً بر مادران و دختران متمرکز بود و بنابراین نتایج آن قابلیت تعمیم به روابط پدر-پسر، پدر-دختر یا مادر-پسر را ندارد. دوم، جامعه آماری پژوهش شامل دانشجویان دانشگاه فردوسی مشهد بود که از لحاظ تحصیلی و اجتماعی ممکن است نسبت به جمعیت عمومی دارای ویژگی‌های خاصی باشند. سوم، استفاده از ابزارهای خودگزارشی، احتمال بروز خطای مطلوبیت اجتماعی را افزایش می‌دهد؛ به گونه‌ای که پاسخ‌دهندگان ممکن است تمایل به ارائه تصویری مثبت از خود یا مادرشان داشته باشند. افزون بر این، طرح پژوهش از نوع همبستگی بود و بنابراین علیت دقیق میان متغیرها را نمی‌توان با قطعیت تبیین کرد.

پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آینده، مدل‌های مشابهی در سایر روابط خانوادگی (مانند پدر-پسر و مادر-پسر) مورد آزمون قرار گیرد تا بتوان درباره تعمیم‌پذیری یافته‌ها قضاوت دقیق‌تری داشت. همچنین، پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آینده از رویکردهای ترکیبی (کیفی-کمی) و مصاحبه‌های عمیق برای درک بهتر تجارب ادراک‌شده از والدگری استفاده کنند. علاوه بر این، بررسی نقش خلق‌وخو در مراحل بعدی رشد (مانند نوجوانی یا بزرگسالی) ممکن است به روشن‌تر شدن نقش زمانی این متغیر در انتقال طرحواره‌ها کمک کند. استفاده از روش‌های طولی نیز می‌تواند امکان پیگیری فرآیندهای انتقال طرحواره‌ها در گذر زمان را فراهم سازد.

در حوزه بالینی و آموزشی، نتایج پژوهش می‌تواند در طراحی برنامه‌های پیشگیرانه برای والدین به‌ویژه مادران مورد استفاده قرار گیرد. برگزاری کارگاه‌های آموزش والدگری مبتنی بر آگاهی طرحواره‌ای و هیجانی می‌تواند به شناسایی و اصلاح الگوهای ناسازگار در والدین

کمک کند. همچنین، توصیه می‌شود در مراکز مشاوره خانواده، غربالگری طرحواره‌های ناسازگار اولیه در والدین قبل از فرزندآوری صورت گیرد تا از انتقال این الگوها جلوگیری شود. در نهایت، مداخلات درمانی مبتنی بر اصلاح ادراک‌های هیجانی فرزندان از رفتار والدین می‌تواند گامی مؤثر در پیشگیری از تداوم بین‌نسلی آسیب‌های شناختی و عاطفی باشد.

تشکر و قدردانی

از تمامی کسانی که در این پژوهش ما را یاری نمودند تشکر و قدردانی به عمل می‌آید.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

موازن اخلاقی

در انجام این پژوهش تمامی موازن و اصول اخلاقی رعایت گردیده است.

شفافیت داده‌ها

داده‌ها و مآخذ پژوهش حاضر در صورت درخواست از نویسنده مسئول و ضمن رعایت اصول کپی رایت ارسال خواهد شد.

حامی مالی

این پژوهش حامی مالی نداشته است.

References

- Amini, M., & Neshatdoost, H. T. (2023). Evaluation of the effectiveness of integrated schema therapy method with memory specificity training on the severity of depression, anxiety, and rumination of students with early maladaptive schemas: A single-subject study. *Journal of Psychological Science*, 22(129), 1821-1840. <https://psychologicalscience.ir/article-1-2018-en.html>
- Boehnke, K. (2015). The intergenerational transmission of interpersonal problems: An exploration. *Journal of Child and Family Studies*, 24(10), 2999-3008. <https://doi.org/10.1007/s10826-014-0103-5>
- Chaharrahi, M., Zarbakhsh, M., Khalatbari, J., & Tizdast, T. (2022). Development of a structural model for predicting maladaptive schemas based on mediated parenting practices, attachment styles, and temperament. *Advances in Cognitive Sciences*, 23(4), 86-102. <https://doi.org/10.61838/kman.jayps.4.7.9>
- Costa, I. F. D., Tomaz, M. P., Pessoa, G. D. N., Miranda, H. D. S., & Galdino, M. K. (2020). Early maladaptive schemas and harm avoidance as mediating factors between early life stress and psychiatric symptoms in adults. *Brazilian Journal of Psychiatry*, 42(5), 489-495. <https://doi.org/10.1590/1516-4446-2019-0593>

- Faramarzi Rad, B., Robotmili, S., Abolmali, K., & Zarehbaramabadi, M. (2023). A structural model for predicting alexithymia based on early maladaptive schemas with the mediation of emotional self-disclosure. *Journal of Psychological Science*, 22(123), 539-556. https://psychologicalscience.ir/browse.php?a_id=1823&sid=1&slc_lang=en
- Ghiasi, M., Molavi, M., Neshatdost, H., & Salavati, M. (2011). The factor structure of Farsi version of Young Schema Questionnaire-S3 in two groups in Tehran. *Psychological Achievements*, 18(1), 93-118. https://psychac.scu.ac.ir/article_11692.html?lang=en
- Gibson, M., & Francis, A. J. (2019). Intergenerational transfer of early maladaptive schemas in mother-daughter dyads, and the role of parenting. *Cognitive therapy and research*, 43(4), 737-747. <https://doi.org/10.1007/s10608-018-09994-3>
- Lotto, C. R., Altafim, E. R. P., & Linhares, M. B. M. (2023). Maternal history of childhood adversities and later negative parenting: A systematic review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 24(2), 662-683. <https://doi.org/10.1177/15248380211036076>
- Maçik, D. (2021). Temperament, parenting styles, and the intensity of early maladaptive schemas: Assessment of correlations in a non-clinical adult group. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 49(2), 218-232. <https://doi.org/10.1017/S1352465820000831>
- Maçik, D., Chodkiewicz, J., & Bielicka, D. (2016). Trans-generational transfer of early maladaptive schemas-A preliminary study performed on a nonclinical group. *Current Issues in Personality Psychology*, 4(3), 132-145. <https://doi.org/10.5114/cipp.2016.60411>
- Mohseni, S., Barzgar, M., & Rezaei, A. (2022). The influence of cognitive emotion regulation strategies on the causal links between early maladaptive schemas, anger rumination, and aggression. *Journal of Psychological Science*, 21(119), 2269-2269. <https://doi.org/10.52547/JPS.21.119.2269>
- Moradi Davijani, H., Karami, J., & Yazdanbakhsh, K. (2024). The mediating role of self-compassion in the relationship between early maladaptive schemas and marital conflict. *Family Research*, 20(2), 23-46. https://jfr.sbu.ac.ir/article_105060.html
- Rezapour Chours, F., Nokani, M., & Mayeli, M. (2025). A Comparison of Disengaged Family Boundaries in Individuals With and Without Early Maladaptive Schemas. *Clinical Psychology*, 17(1), 79-92. https://jcp.semnan.ac.ir/article_9058.html
- Saritas Atalar, P. D., & Gencoz, P. T. (2015). The mediating role of early maladaptive schemas in the relationship between maternal rejection and psychological problems. *Turkish Journal of Psychiatry*, 26(1), 40-49. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/25742036/>
- Sójta, K., & Strzelecki, D. (2023). Early maladaptive schemas and their impact on parenting: Do dysfunctional schemas pass generationally?-A systematic review. *Journal of clinical medicine*, 12(4), 1263. <https://doi.org/10.3390/jcm12041263>
- Sundag, J., Zens, C., Ascone, L., Thome, S., & Lincoln, T. (2018). Are schemas passed on? A study on the association between early maladaptive schemas in parents and their offspring and the putative translating mechanisms. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 46(6), 738-753. <https://doi.org/10.1017/S1352465818000073>
- Thimm, J. C. (2010). Mediation of early maladaptive schemas between perceptions of parental rearing style and personality disorder symptoms. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 41(1), 52-59. <https://doi.org/10.1016/j.jbtep.2009.10.001>
- Uluyol, F. M., & Özen-Çıplak, A. (2024). Dyadic relationship of adult attachment patterns and interpersonal schemas in marital adjustment: Actor-partner effect model. *Family Relations*. <https://doi.org/10.1111/fare.13002>
- Wright, M. O. D., Crawford, E., & Del Castillo, D. (2009). Childhood emotional maltreatment and later psychological distress among college students: The mediating role of maladaptive schemas. *Child abuse & neglect*, 33(1), 59-68. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2008.12.007>
- Yang, S., Sung, J., Kim, J. H., Song, Y. M., Lee, K., Kim, H. N., & Cloninger, C. R. (2015). Some personality traits converge gradually by long-term partnership through the lifecourse-Genetic and environmental structure of Cloninger's temperament and character dimensions. *Journal of psychiatric research*, 63, 43-49. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychires.2015.01.020>
- Zeynel, Z., & Uzer, T. (2020). Adverse childhood experiences lead to trans-generational transmission of early maladaptive schemas. *Child abuse & neglect*, 99, 104235. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2019.104235>
- Zonnevrijle, M., & Hildebrand, M. (2018). Like parent, like child? Exploring the association between early maladaptive schemas of adolescents involved with Child Protective Services and their parents. *Child & Family Social Work*, 24(2), 190-200. <https://doi.org/10.1111/cfs.12602>